

Panorama knih

Bělohrad, Radim: Osobní identita a její praktická hodnota*

V tematicky výnimočnej monografii vydanej v roku 2011 predstavuje Radim Bělohrad postupnú odbornú diskusiu v teórii identity počnúc od J. Locka až k súčasnej animalistickej teórii. V úvodnej kapitole si práca vyžiadala predstavenie pomerne netrivičného pojmového aparátu a upresnenie chápania pojmu osobnej identity. V druhej, rozsahovo najvýznamnejšej kapitole podáva autor výklad Lockovej teórie identity založenej na skúsenostnej pamäti. Približuje kritiku Lockovej teórie z pier Josepha Butlera (18. st.) a Thomasa Reida (19. st.), ktorí vyčítajú Lockovi nedostatočné rozlíšenie voľnej a striktnej identity, kruhové definovanie, či rozpory kritéria s praktickými postojmi a s tranzitívnou identitou. Bělohrad zhodnocuje argumenty historickej kritiky a nachádza v nej rozpory (praktické kritérium o numerickej identite nič nevypovedá a i.), s niektorými však vyjadruje i svoj súhlas (napr. opieranie identity o pamäť ako podmienky mravného konania nestačí). V druhej časti druhej kapitoly predstavuje vylepšenia Lockovej teórie jeho nasledovníkom, predstaviteľom modernej psychologickej teórie, Derekom Parfitom, s ktorým sa Bělohrad nezhodne na ľudskej podstate osoby, avšak zdieľa jeho redukcionizmus. V tretej, štvrtej a piatej kapitole sprevádza Bělohrad čitateľa novšou diskusiou medzi zástancami biologickej a psychologickej teórie, pričom prispieva i vlastnými námietkami. Tie najvážnejšie vznáša proti teórii konštitúcie L. R. Bakerovej v šiestej kapitole knihy. Bakerovú kritizuje z pozície teórie animalizmu, ktorú

približuje v poslednej kapitole knihy. Napriek tomu, že jeho pozícia mu neumožňuje s Bakerovej neredukcionizmom súhlasiť, niektoré jeho kritické vyjadrenia je možné označiť ako sporné. Za pozornosť stojí napríklad jeho východzí názor, že metafyzika má byť podobná prírodným vedám, pretože študuje prírodné javy: „Jsem příznivcem pouštní krajiny, kde své místo má pouze to, co už tam je, než přijde člověk.“ (s. 120) Vôbec pritom neberie do úvahy evidentný ontotvorný charakter človeka a kultúry. V tomto kontexte sa jeho odmietanie intencionálnych a relačných vlastností ako esenciálnych charakteristík objektov javí skôr ako predčasné, a jeho metóda formálneho argumentovania si žiada obohatenie. V záverečnej kapitole Bělohrad animalistickým prístupom prekonáva absurditu plynúce z kritizovaných psychologických teórií. Aj vďaka nim však čitateľ môže oceniť dobrú čítavosť až napätie, ktoré sú v odbornej literatúre vzácnym javom. I preto, že autor pracuje takmer len so zahraničnými autormi, je jeho monografia v stredo európskom prostredí prínosom, preto ju odporúčam do pozornosti odbornej verejnosti ako i študentom.

S. Lesňák

* Brno: Masarykova univerzita, 2011. 159, s. 159. ISBN 978-80-210-5531-5.

Slavomír Wollman: Slovanské literatury ve střední Evropě*

První svazek edice *Slavica Universitatis Masarykianae*, jenž vyšel na podzim minulého roku, přináší stručný, leč užitečný průřez myšlenkovým světem

literárního vědce a komparatisty Slavomíra Wollmana (1925–2012). Kniha obsahuje ve třech částech třináct již publikovaných studií, jednu z rukopisu, a další textový a obrazový materiál, který poodhaluje Wollmanovu osobnost a přibližuje jeho celoživotní vědeckou práci a postoje. Jednotlivé části jsou provázány tematicky tak, aby tvořily kompaktní celky a poskytly celistvější vhled do uvažování tohoto významného vědce, jehož jméno je také neoddělitelně spojeno s Masarykovou univerzitou, jejíž komparatistické tradici vtiskl i svou pečeť.

V první části se tak nacházejí studie teoreticko-metodologické, v nichž Wollman srozumitelným a bohatým jazykem, opíraje se o svou záviděníhodnou erudici, rozpracovává a dále specifikuje teze zaostřené zejména na středoevropský prostor, ale zákonitě se neomezuje jen na něj. Pracuje zejména s konceptem konstant, kulturně a společensky podmíněných fenoménů, které se v běhu dějin vynořují a zase ztrácejí jako sinusoida na grafikonu tepu historie a nutně utvářejí spolu s nepřehledným množstvím dalších faktorů podobu literárního univerza. Zároveň ale jeho cílem není podat jednoduchý obraz literatury a neomylnou komparativní metodu, naopak si je vědom, a zcela zřetelně na to poukazuje, komplexní složitosti středoevropského, evropského a světového literárního kontextu.

Konkrétně se pak v části druhé věnuje dílčím problémům literární historie, a to z hlediska komparatistické metody, jakou sám postuluje. Vedle zkoumání mezinárodního (či meziliterárního) vlivu Šafaříkova, fenoménu moderny či Puškina přináší mimo jiné i mrazivé svědectví o represáliích, jichž se dostalo ruským slavistům ve 30. letech 20. stol. Zároveň se nebojí například vymezit ani vůči postmoderní povrchnosti a nevzdělanosti, jakou představuje současná publicistika.

Třetí oddíl složený z rozhovorů, vzpo-

mínek na autora z pera editorova a fotografií představuje Wollmana jako člověka, s nímž byla čest a výzva pracovat. Publikace tak není jen studijní či badatelskou pomůckou, ale rovněž důstojným rozloučením s osobností nedávno zesnulého literárního vědce, nositele Zlaté medaile MU.

P. Pilch

* Brno: Masarykova univerzita, 2013, 235 s. ISBN 978-80-210-6127-9

Pospíšil, Ivo: K teorii ruské literatury a jejím souvislostem*

K teorii ruské literatury a jejím souvislostem se autor vyjadřuje na základě některých svých dříve publikovaných studií a monografií. Nová monografie ovšem neznamená pouze sbírku starých prací, ale především snahu o ucelení pohledu na ruskou literaturu se zájemem literárně teoretickým, historickým, koncepčně areálovým (autor se drží podloží slovanských i evropských literatur), genologickým, komparativním a kulturologickým. V tomto smyslu je možné na publikaci směle pohlížet (v souladu s autorovým cílem) jako na přípravnou fázi nových srovnávacích dějin slovanských literatur. Připomeňme, že I. Pospíšil se podílel jako koeditor jak na německém (2003), tak na českém (2012) vydání zatím nejkompaktnějšího pokusu o takový spis – na Wollmanově *Slovesnosti Slovanů*. Na toto dílo I. Pospíšil volně navazuje jednak v definicích problematiky slovanských literatur, shodně s Wollmanem volí za klíčový bod svého komparativního pohledu ruskou literaturu, kterou však propojuje nejen se slovanským, ale i se světovým vývojem, jednak se s jeho pojetím rozchází kvůli Wollmanově nedostatečnému tázání se po příčinách kvalitativních proměn a tlaků